БАЛИЦЬКИЙ Назар Геннадійович
Київський інститут Національної гвардії України
Науковий керівник:
ГРАДЕЦЬКА Н. М.
Київський інститут Національної гвардії України
Кандидат юридичних наук, доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ООН

Інструментом миротворчої діяльності є миротворчі операції – сукупність політико-дипломатичних, воєнних та інших форм і методів колективних міжнародних зусиль щодо відновлення міжнародного миру та стабільності у конфліктних регіонах через систему координованих заходів щодо запобігання, зниження загострення, врегулювання, ліквідації наслідків міжнародних та неміжнародних конфліктів [1, с. 19].

На цей час міжнародна миротворча діяльність здійснюється з такими завданнями: запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів; врегулювання або створення умов для врегулювання міждержавних, а також внутрішніх збройних конфліктів за згодою сторін конфлікту або з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН; надання гуманітарної допомоги населенню, яке постраждало внаслідок міждержавних або внутрішніх збройних конфліктів; забезпечення безпеки і додержання прав людини; надання допомоги у подоланні наслідків конфліктів; усунення загрози миру, порушень миру чи акту агресії; запобігання виникненню міждержавних або внутрішніх конфліктів [2, с. 92-99].

До правової бази ООН для проведення міжнародних миротворчих операцій належить низка правових документів: 1) Статут ООН, що регулює правові питання проведення миротворчих операцій; 2) Мандат конкретної миротворчої операції; 3) універсальні міжнародно-правові акти, що регламентують захист прав людини як у мирний, так і у воєнний час; 4) інші міжнародно-правові документи, а саме: Угода про статус дій (місій) (SOMA); Угода про статус збройних сил (SOFA); Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р.; Конвенція ООН щодо безпеки персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу 1994 р.; меморандуми про взаєморозуміння між урядами країн-контрибуторів та ООН щодо надання ресурсів до миротворчої місії ООН; бюлетень Генерального секретаря ООН «Щодо застосування міжнародного гуманітарного права для Сил ООН із підтримки миру» 1999 р., технічні угоди між міністерствами оборони країн-контрибуторів та міжнародними організаціями.

Правовий захист персоналу ООН, який залучається до операцій із підтримання миру, передбачений такими нормативно-правовими актами: 1) Конвенція ООН щодо безпеки персоналу ООН та пов'язаного з нею персоналу 1994 р.; 2) Конвенція про привілеї та імунітети ООН 1946 р.; 3) Право збройних конфліктів (для операцій із примушення до миру, за главою VII Статуту ООН).

Сьогодні в практиці ООН сформувалися такі засоби підтримання миру як превентивна дипломатія (preventive diplomacy), встановлення миру (peace-making), підтримання миру (peacekeeping), примушення до миру (peace-enforcement) та миробудівництво в постконфліктний період (peace-building) [3, с. 74-77].

Під операціями по підтриманню миру розуміють всі засоби і методи, які були застосовані ООН для врегулювання конфліктів (посередництво Генерального секретаря ООН; представництво ООН з метою сприяння врегулюванню конфліктів; місії по наданню допомоги в постконфліктний період, групи спостерігачів, а також військові спостерігачі і миротворчі збройні сили [4, с. 433-442]. Підтримання миру є правовим порядком ведення миротворчих операцій з можливістю використання зброї для самооборони, які проводяться за згодою сторін конфлікту з метою сприяння укладенню перемир'я та створення безпечних умов для миробудівництва [5, с. 186-191].

Операція з підтримання миру може вважатись успішною, якщо вона ефективно виконала мандат, доручений їй Радою Безпеки. Водночас критерієм ефективності зусиль ООН у постконфліктних ситуаціях слід вважати здатність країни зберегти тривалий мир і стабільність, а також стати на шлях реконструкції і розвитку. Головною теоретичною проблемою, пов'язаною з операціями з підтримання миру, є відсутність нормативного регулювання операцій з підтримання миру. У зв'язку з цим важливо в умовах збільшення кількості операцій з підтримання миру в постконфронтаційний період внести чіткі нормативні положення в Статут ООН або спеціальний додатковий документ до нього.

Миробудівництво – це комплекс заходів, які застосовуються в період, наступний за відкритим протистоянням сторін, і спрямовані на зміцнення миру та відновлення довіри і взаємодії між колишніми супротивниками з метою недопущення поновлення конфлікту. Миробудівництво є пріоритетом і стратегічним завданням для всієї миротворчої діяльності, що й визначає тривалість його проведення і широкий спектр дій, тому тут необхідна колективна рішучість займатися будівництвом миру на всеосяжній і конкретній основі. Досить часто діяльність місій ООН із миробудівництва в постконфліктних ситуаціях полягає також у контролі над збором та знищенням сотень тисяч одиниць озброєння, а також наданні допомоги колишнім комбатантам повернутися до цивільного життя. Миробудівництво часто здійснюється паралельно з миротворчими операціями та входить до їх мандату [6, с. 451-455].

Вжиття найбільш рішучих заходів з використанням військової сили, включаючи знищення деяких збройних угруповань, які перешкоджають деескалації, локалізації або ліквідації конфлікту й змушення учасників конфлікту погодитися з міжнародними санкціями та резолюціями без обов'язкової згоди сторін, головною метою яких є збереження або відновлення миру, характеризує операції з примушення до миру. Примушення до миру є міжнародно-правовою формою миротворчої діяльності у вигляді введення тимчасового режиму міжнародно-правових санкцій або застосування збройної сили або її погрози з метою примусити учасників конфлікту виконати рішення Ради Безпеки ООН, головною метою яких є збереження або відновлення миру.

Велика кількість конфліктних ситуацій, які виникають у різних регіонах світу, потребують індивідуального підходу до кожної з них під час планування, підготовки і проведення миротворчих операцій. Їх ефективність і успішність проведення в майбутньому залежатиме від того, чи зможе міжнародне співтовариство проявити єдність у поглядах і цілях, а також рішучість у діях щодо забезпечення всезагального миру і безпеки. Аналіз тієї чи іншої миротворчої операції повинен завершуватися оцінкою її ефективності, що і є ключовим моментом у всій миротворчій діяльності. Питання підвищення ефективності миротворчої діяльності і миротворчих операцій гостро стоїть на порядку денному всього світового співтовариства [1, с. 11].

Список використаних джерел:

Панченко Л. Є. Новітні форми міжнародно-правового регулювання миротворчої діяльності: автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2016. 23 с.

Кірєєв С. Л. Правове регулювання участі Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Юридична наука. 2014. № 1. С. 92–99.

Болгов О. Є. Роль ООН в забезпеченні міжнародної безпеки після «холодної війни» (міжнародноправові питання) (дис. на здоб. … канд. юрид. наук за спец. 12.00.11). Київ, 1999. 148 с.

Назаренко О. В. Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН. Правове регулювання економіки. Київ : КНЕУ. 2012. № 11–12. С. 433–442.

Перова Л. В. Проблеми міжнаодно-правового регулювання миротворчих операцій ООН. Держава та регіони. Серія: Право, 2019 р., № 4 (66). С. 186-191.

Мельниченко Н. О. Міжнародно-правове забезпечення постконфліктного врегулювання (на прикладі практики ООН). Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія «Право». 2022. № 69. С. 451-455.